

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovarisa
v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovarish izhaja vsak petek popoldne.

Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.

Vse leto velja . . . 8 K
pol leta 4 „
četrt leta 2 „
posamezne številke po 10 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto.
Priloge poleg poštnine 6 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste,

če se tiska enkrat . . . 14 h

„ „ „ dvakrat . . . 12 „

„ „ „ trikrat . . . 10 „

za nadaljnja uvrščenja od petit-vrste po 8 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani, Gradišče št. 2.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Tržaško šolsko vprašanje.

Trst, 24. oktobra 1908.

Tudi „Učiteljski Tovarish“ je o tem vprašanju že večkrat govoril. Toda ne samo ta list, ampak vsi v političnem življenju tržaških Slovencev sodelujoči faktorji niso imeli v označenju postopanja šolske uprave ob reševanju tržaškega šolskega vprašanja druge besede nego — škandal!

Nad eno četrtoletje se že vleče to vprašanje zaradi slepega sovraštva naših narodnih nasprotnikov. Oni faktorji pa, ki si niso upali odkrito in naravnost priznati tega nasprotstva, so cepili dlake na šolskih zakonov. Govorili so mnogo, samo, da so mogli reči: Ne! —

Tako so zavlačevali rešitev tega kulturnega vprašanja. Mrtva črka zakona — delo mož, ki svojo modrost skladajo na zeleno mizo, a nimajo smisla za tisočere variacije potreb resničnega življenja in bi radi vse življenje nategnili na kopito svojih lepih teorij — mrtva črka je bila našim šolskim oblastvom nad živo potrebo naroda, hrepenečega po naobrazbi, prosečega: Dajte mi pogojev za moj razvoj, pogojev, ki imam do njih pravico po pisanem in etičnem zakonu, pogojev, ki bi se ne smeli odrekati nikomur na svetu!

A mi smo vendar nad eno četrtoletje gledali to, kar je puljski „Giornaleto“ označil z besedami: to ne bi bilo možno v nobeni drugi državi! Nad eno četrtoletje je narod milo prosil šole — ali si morete misliti plemenitejši in opravičenejši prošnje?! — sredstev za svoj kulturni napredek, ker so se srdito upirali temu eni iz očetega sovraštva, drugi iz prikritega nasprotstva! Dolgo je narod milo prosil v imenu etičnega prava, v imenu vzvišenih smotrov vseobče kulture in tudi v imenu humanitete. Ali sreča nasprotujočih sil so ostajala zakrnjena — pri Bogu je usmiljenje, pri njih pa gani bilo!

Ljudstvo je prosilo, ker je prošnja v njegovi blagi, popustljivi, golobji naravi. Pro-

silo je, vedno verujoč v moč pravice. Toda prosilo je zaman. Niso ga hoteli uslišati. In ko je bila nada, da se tržaškim Slovincem vendar enkrat uresniči želja njihovega koprenja, pa so znali nasprotniki z rafinirano iznajdljivostjo ustvarjati nove težave. Vlagale so se prošnje, uprizarjale so se komedije z raznimi komisijskimi poizvedovanji, akti so se gromadili in romali iz Trsta na Dunaj in z Dunaja v Trst!

Ljudstvo pa je zaman čakalo na toliko zaželeno šolo . . .

Jeli potemtakem kaka psihološka zagonetka, ako se je začel v duši ljudstva razvijati preobrat: ljudstvo, ki je želelo in prosilo, je postajalo nevoljno, je začelo energično protestirati in zahtevati. In iz nevolje se je razvilo ogorčenje. Posebno v zadnjem času. In edino le zaupanje ljudstva v voditelje, ki so tolažili in obenem požrtvovalno delovali za rešitev našega šolskega vprašanja, se je bilo zahvaliti, da ni prišlo do hrupnih in silnih erupcij na tržaških ulicah!

In šele 18. t. m. je prišla vest, da se je vlada končno vendar odločila k prvemu koraku do rešenja našega šolskega vprašanja, kakor smo pričeli že zadnjič nakratko. A v dejstvu, da se je od kompetentne strani najprej obvestilo o tem državnega poslanca dr. Rybača, je tudi že povedano, kdo je s svojim trudom v polni meri zaslužil, da so mu tržaški Slovenci iz srca hvaležni. Dr. Rybač je bil, ki je zlasti v zadnjem času vso svojo skrb in ves svoj trud posvečal rešitvi našega šolskega vprašanja. A nevaležno bi bilo, ako bi se v tem trenutku ne spominjali še drugega moža, ki je slovensko šolo v Trstu smatral za svojo prvo, takorekoč življensko nalogo. Dr. Gregorin je bil, ki je od prvega začetka — nad 25 let — zastavljal svoje delo za rešitev tega vprašanja.

Imeni dr. Rybača in dr. Gregorina ostane neizbrisno spojeni s tržaškim šolskim vprašanjem. To je treba konstatirati resnici na ljubo,

Storjen je torej prvi in — nadajamo se — odločilni korak. In danes kličemo na naslov vlade: Kar je storila, tega ne smatramo za rešitev tržaškega šolskega vprašanja! Nadaljni koraki so vladi v neizogibno dolžnost. In ljudstvo bo toliko časa vztrajalo ob svoji zahtevi, dokler ne pride to vprašanje do popolne rešitve.

Rečena bodi še ena odkrita beseda na naslov vlade! Ako bi hotela vlada končno rešitev tega vprašanja tako zavlačevati, kakor se je to zgodilo doslej, tedaj pride do izbruhov razjarjene ljudske duše. Pravica do šolske izobrazbe je najnaravnejše in najelementarnejše pravo vsakega naroda. Vlada moderne države, ki hoče odrekati ljudstvu to pravo, ne zasluži nikake obzirnosti, ker greši proti pravici naroda.

Postopanje s tržaškim šolskim vprašanjem je bil škandal. Ta škandal se ne sme nadaljevati — to si naj centralna vlada dobro zapomni!

Dež. nadzornik dr. Kauer.

Dunaj, 25. oktobra 1908.

Dr. Robert Kauer, dosedanji profesor na državni gimnaziji v III. dunajskem okraju in privatni docent na dunajskem vseučilišču, je provizorično dodeljen e. kr. namestništvu v Trstu. Poverjeni so mu posli deželnega šolskega nadzornika za Primorje: za srednje šole v vsem Primorju in za državne ljudske šole v Trstu.

Dr. Kauer ima šele 33 let! Po svojem mišljenju je najodločnejši Nemeč, in ga morda ni med vsem učiteljskim osebjem Dunaja, ki bi ga presegal v tem pogledu. Na zavodu, kjer je služil doslej, in med vsemi tovariši je ta mladi mož na glasu zaradi svojega intransigentnega postopanja. V najboljšo ilustracijo nam je dejstvo, da so ga zaradi njegove neznočnosti skoro vsako leto premesčali z enega zavoda na drug zavod.

Za to mesto je bil baje predestiniran že

iz Gorice slaboznani dr. Streinz. Ker bi utegnil kdo misliti, da je dr. Kauer manjše zlo v primeri z dr. Streinzem, ker je za Slovence v Primorju velike važnosti, kako, v kaki smeri, v kakem duhu in s kakimi tendencami se vodijo posli nadzorstva nad srednjimi šolami v Primorju in nad državnimi ljudskimi šolami v Trstu, smo smatrali za svojo dolžnost, da nekoliko pozvemo o novem deželnem šolskem nadzorniku dr. Kauerju.

Pri tem nas je še posebno vodila misel na dejstvo, da ima deželni šolski nadzornik važno besedo v personalnih stvareh, to je ob predlaganju učiteljev, ki se imajo imenovati na te zavode, torej ob vprašanjih, ki so odločilne važnosti za duha in sistem, ki naj vladata na teh zavodih!

Rezultat naših pozvedovanj je tak, da moremo že danes zaklicati: Lasciate ogni speranza! Če bi se vdajali pričakovanju, da se bo odslej ob vodstvu nadzorniških poslov nad našimi srednjimi šolami modrejše in pravičnejše uvaževalo narodnost in praktične potrebe prebivalstva in značaj dežele, je veliko razočaranje neizogibno.

V Primorju so rešeni dr. Streinza. Zabili so dr. Kauerja: prišli so z dežja pod kap! Zakaj kakor nad prvim tako bodo tudi nad drugim stražili nadzorniki — poslanec Dobernig in tovariši, ki so od naščnega ministra neizprosno zahtevali, da imenuje dr. Kauerja za deželnega šolskega nadzornika v Primorju. S tem je menda povedano — vse!

Ako je bil dr. Kauer že na Dunaju tako prononsiran, kakšen bo šele v Trstu, kjer bo moral vršiti misije po — Dobernigovem nalogu! — Konstatujem dejstvo, da se celo Dunajčani čudijo temu imenovanju. Ali je treba šele praviti, kako se bo postopalo ob imenovanju učiteljev na državne učne zavode v Primorju?! Odpira se nam žalostna perspektiva v nov začetek dobe Lesckanowsky-Swida-Stolz!

Imenovanje dr. Kauerja je le provizorično. Z ozirom na njegovo kvaliteto na eni

boš zanemarjal in postavil po vasi brez dela? Če misliš tako, potem se jako motiš, prijatelj, in mene ne poznaš še. Sploh pa, veš kaj? V 14 dneh se mi spravi odtod! To ti ukazujem kot načelnik mlekarne in kot občinski predstavnik obenem, sicer te dam iztirati in odgnati na Kranjsko, odkoder si prišel.“

Osorne besede, kaj? Toda Stanka se niso prijele prav nič, saj jih je bil vajen slišati, odkar je bil prišel v Črniče in odkar sta kvartala z očetom županom. In kvartala sta dve leti najmanj po trikrat na teden.

Niti na misel mu ni prišlo, da bi bil odšel, ampak kar našel si je portoriko in spuščal goste dime očetu županu in načelniku mlekarne naravnost v obraz. A ta si je navzlic kašlju našel tudi svojo ter strahovito zabavljaj Petroveu in ga obkladal z vsemi mogočimi priimki. Stanka pa je to imenitno zabavalo. Bolj kot se je župan jezil, bolj se je Stanko smejal, zakaj vedel je dobro, da je bila vsa županova jeza le izbruh sramote zaradi izgubljenega igre, in da srce načelnika mlekarne niti ni vedelo, kar so govorila usta.

Ob takih prilikah, ki so se dogajale pogosto, je Stanko kar moral sedeti poleg župana

ter piti in jesti na njegov račun, četudi ga je župan v enomer podil, naj se mu pobere izpred oči. Bog ne daj, da bi bil Stanko takrat res odšel; potem bi bil oče župan šele resno jezen.

Šebolj karakteristična pa je ta-le:

Nekoč pride mlekarški odbornik Lojk v občinsko pisarnico ravno v trenutku, ko je župan zopet izgubil partijo in zaraditega neusmiljeno ošteval Stanka.

Lojk, ki je bil na Stanka nekoliko jezen, ker ga je ta večkrat oštel, češ, kaj se vtika pri preizkuševanju mleka v njegov delokrog, je takoj posegel vmes in hotel pomagati načelniku. Toda ta skoči po konci, in vse psovke, ki so imele pasti na Petroveca, so sedaj letele na Lojka, da je kar bežal iz pisarnice. „Ti boš zabavljaj, ti“, je kar hropel od jeze, „kdo je načelnik, ali sem jaz ali si ti? Jaz sem; in nihče ne sme uslužbenecem ničesar reči kot jaz in edini jaz, razumeš? Ven se mi poberi in če mi prideš kdaj še s kako tako kvanto, te oblijem in izbodem!“

Tako je vpil župan za osramočenim Lojkom.

Nato pa se je obrnil z veliko prijaznostjo na Petroveca ter ga začel tolažiti, naj nikar ne

bo žalosten, ter naj se nikogar ne boji. Ako mu kdo kaj poreče, naj se le njemu zaupno pritoži, ker ga ima rad in prav gotovo ne bo pustil, da bi kdo pometal z njim.

Tistega dne se je godilo Stanku vrlo dobro, zakaj oče župan ni vedel samega usmiljenja, s čim mu naj postrže, a zvečer pa je prišel še Lojk v mlekarino ter prinesel pod suknjo liter vina in veliko meseno klobaso, rekoč: „Kar specite jo na žerjavici, v tem pa prinesem jaz še kruha, hrena in dva kozarca.“

Tako se je pričkal naš Stanko z odborniki črniške mlekarne in njenim načelnikom. Večen prepir in vpitje po mlekarni, a vedno so bili skupaj, nerazrušljivi — sovražniki.

In če je bilo pri kakem odborniku kaj boljšega v loncu, je bil gotovo povabljen tudi Stanko; toda prepir pri vsem tem ni smel izostati niti na slavnostnem kosilu in niti na praznični večerji, kakor se je izražal oče župan.

Jaz pa se nikjer nisem tako dobro počutil kakor v tej družbi. Ljub in drag mi je bil hudomušni Stanko, in ti odkritosrčni, preprosti kmetje, vneti za vse dobro, so se mi s svojo poštenostjo in vdanostjo tako omilili, da jih ne pozabim nikoli. Povem ti, dragi tovariš, ni ga

LISTEK.

† Stanko Petrovec.

„Pikov as boste dali, oče župan! — Kar dajte ga, je že izgubljen. Kaj pa tako gledate, saj sem vam pravil, da ne znate igrati.“

„Ti boš mene učil, otročaj! Igral sem ko tebe ni bilo niti še na svetu.“

„Strinjam se s tem, toda partija je moja in portorika tudi, kar je naravna posledica najine igre.“

„Tukaj jo imaš, ali v mojo hišo mi ne hodi več sleparit; zapomni si to enkratza-vselej. Kar nima človek dovolj dela in drugih sitnosti, me ta otročaj jezi in draži še s to peklensko igro. Mar bi bil legel za pol ure in se nekoliko oddahnil, ne da sem se spustil v igro s tem človekom, ki mu ni mar nič drugega, kakor kako bi izžemal svojega bližnjega na lahek in zabaven način. Tukaj imaš portoriko, a poberi se mi takoj ven! V sobi mi ne boš kadil, mene duši kašelj; in ti imaš pa tudi kaj oprava v mlekarini. Ali pa morda misliš, da smo mlekarino zato ustanovili, da jo

in na okolnost, da je njegovo imenovanje le provizorično, na drugi strani, je naloga naših državnih poslancev, da napno vse sile, da iz tega provizorija ne postane definitivum. Z vsemi močmi in z vso brezobzirnostjo se je treba upreti proti temu, da bi vsenemci a la Dobernig kar diktirali, kdo ima priti na tako važno mesto, kakršno je mesto deželnega šolskega nadzornika za Primorje. Ne in še enkrat ne!

Če naučni minister Marchet ne pozna naših pokrajin, če nimasmisla za resnične potrebe njih prebivalstva, če ne ve, kako so bili razlogi, zaradi katerih so se prvotno ustanovile državne ljudske šole v Trstu, oziroma kakšen jim je bil prvotni namen, potem pa naj mu naši poslanci povedo z vso odločnostjo in brezobzirnostjo, česar ne ve ali noče vedeti!

Državne ljudske šole v Primorju imajo pač nemški učni jezik, ali niso nikaki nemški zavodi, kakaj otroci, ki obiskujejo te šole, niso Nemci, ampak Slovani in Italijani! Neizogibna dolžnost naučne uprave bi torej bila, da na te zavode pošilja učitelje, ki poznajo značaj dežele in jezik učencev. To lahko zahtevamo v imenu narodne pravičnosti in v interesu pouka!

Istotako so bile državne ljudske šole v Trstu ustanovljene za domačine — Slovence in Italijane. Svojedobne ustanovnike teh šol je vodila misel, da se bodo na njih domači otroci, deželani, usposobljali za javno službovanje v naših krajih, in niti oddaleč jim ni prihajalo na misel, da bi iz teh šol ustvarjali kako nemško domovino! Šele pozneje postopanje naučne uprave z nje nemškimi tedencami je napravilo iz teh šol to, kar so danes: nekako kraljestvo, kjer poslanci Dobernig, Wolf in tovariši nastopajo kot diktatorji. Če hočejo Nemci imeti tudi v Trstu svojo domeno: bodi jim! Toda imajo najjo samo za svoje otroke! Za Slovence in Italijane pa naj se ustanovi posebno število srednjih šol, oziroma za tržaške Slovence tudi ljudskih šol z maternim učnim jezikom! A dokler se to ne zgodi in dokler bodo Slovenci prisiljeni pošiljati svoje otroke v sedanje državne zavode, dotlej ne dovoljujemo, da se te poslednje smatra za nemško domeno. Dotlej zahtevamo, da se na te zavode pošilja učitelje, ki bodo kvalifikovani za narodnostno razmere naših šol, in tudi nadzorstvo nad njimi mora biti poverjeno ljudem s tako kvalifikacijo! Iz teh več nego opravičenih razlogov moramo slovesno protestovati proti imenovanju dr. Kauerja za deželnega šolskega nadzornika v Primorju.

To naj povedo naši državni poslanci naučnemu ministru in povedo naj mu tudi, da ima — ako le hoče — na razpolago sposobnega osebja za poučevanje na teh šolah in za njih nadzorovanje. Povedo naj mu, da smatramo imenovanje dr. Kauerja za izzivanje in žaljenje in tudi za atentat na resnične namene tržaških državnih šol.

Kultura — orožje.

Skupni proračun in madjarizacija.

Sobotni „Pokret“ javlja, da ima skupni proračun za 1909 leto 360.000 kron namenjen

boljšega in odkritosrejšega človeka od preprostega slovenskega kmeta, ako si se mu prikupil in pridobil njegovo srce. Zato stopi med ljudstvo z blagovestnim delom in ljubeznijo in prepričaš se, da govorim resnico.

Danes?

Prenehala je vesela družba.

Ostali se nemo spogledujemo in na obeh se nam pozna, da nas duši jok, kakaj zapela je nad našimi glavami trobenta že drugič svoj strahoviti „Spominjaj se smrti“.

Pred dobrim letom nam je zagrnila zemlja vrlega načelnika Kosovela, a danes nam je že zopet došlo poročilo, da je pokopan naš ljubi Stanko. Strmimo drug v drugega, kakor bi hoteli uganiti, kdo bo tretji na vrsti.

Stanka torej ni več. Poslovil se je od nas zavedno tam gori v ponemčenem Celovcu, dasi nam je večkrat obljubljaval veselo snidenje. Toda ni bilo dano njemu in nam tudi ne.

Stanko si je zaželel miru, onega neskončnega in ne minljivega miru, ki po njem tako hrepene naša srca, a se ga vendar tako bojimo, ker vemo, da ga v življenju ni najti, kakaj v miru je le smrt, a življenje slehnika je pre-

nih za madjarizacijo v Hrvaški. Med drugim je 80.000 kron za razširjenje madjarske šole v Brodu, 50.000 kron za šolo v Našicah, 40.000 v Mitrovici, 50.000 v Vinkovcih. V Pešti se zgradi internat za dečo železničarjev, a za madjarsko gimnazijo v Osijeku je predlagano 250.000 kron. Madjari pač vedo, kakšna moč je šola!

Nov način germanizacije Poljakov.

Nemška vlada je uvidela, da z nasilnimi sredstvi ničesar ne opravi proti Poljakom. Sedaj se je oprijela novih germanizatorskih sredstev. Vladni uslužbenci hodijo po vseh poljskih pokrajinah ter snujejo stalne ali pa potujoče ljudske knjižnice. Samo v opelskem okraju, ki je po ogromni večini poljski, so zadnje leto ustanovili 111 stalnih in 457 potujočih ljudskih knjižnic. Navidezno je uspeh ugoden — za vlado namreč — ker se je konstatovalo, da se je teh nemških knjižnic posluževalo več kot dve tretjini prebivalstva, ki je pri zadnjem ljudskem štetju prijavilo poljski občevelni jezik.

Zahteve Nemcev na Češkem.

Dne 24. t. m. je imelo predstojništvo zveze nemških čeških deželnozborskih poslancev pod predstvom načelnika dr. Eppingerja svojo prvo sejo, odkar je bil deželni zbor odgođen. Seje so se udeležili vsi člani predstojništva. Zadnji občni shod zveze je predstojništvu naložil, naj določi narodno-politiške zahteve Nemcev na Češkem. Izpolnjevanje te naloge je predstojništvo na tem shodu najprej sklenilo, te zahteve združiti v 7 točkah, in sicer: 1. Izprememba deželnega reda in deželnozborskega volilnega reda; 2. jezikovna uporaba pri avtonomnih oblastih; 3. jezikovna uporaba pri državnih oblastih; 4. pravno razmerje minoritetnih šol; 5. narodnostna razdelitev deželnega odbora; 6. narodna razdelitev upravnih okrajev in 7. ustanovitve okrožnih oblasti in okrožnih zastopstev.

Kako dela Lueger značaje.

Pred par dnevi je bilo oddati županu Luegerju dijaško ustanovo 400 K, in sicer na predlog akademiškega senata dunajskega vseučilišča. Dr. Lueger je dal ustanovo priporočnemu dijaku, toda ta mu je moral poprej podpisati izjavo, da ni in da tudi v bodoče ne bo ne socialni demokrat ne vsenemec in da se ni in se ne bo udeležil dijaškega štrajka. Dijak je podpisal, pozneje se mu je pa to le preneumno zdelo, zato je zahteval izjavo nazaj, toda dozdaj je še ni dobil.

Napake starih šol.

Stare šole imajo, kjer še stoje, navadno po devetindevedeset vnebovpijočih napak in so pod vso kritiko. Navajamo le nekatere.

I.

Stavba, recimo: baraka, stoji prav tik ceste in je brez parterja.

II.

Ob deževju udari voda s ceste kar v vežo.

polno skrbi, boj in hrepenenja. In človek hrepeni, dokler je živ. Ni še dobro dosegel prvega namena, ko že stremi za drugim, presenečen, da mu trud in vse hrepenenje nista prinesla tega, kar si je želel in za kar se je tako potil.

In zopet in zopet se zažene v življenske valove. Niti toliko si ne da časa, da bi si obrisal pot s čela in se oddahnil.

Zaganja se z vso silo ter izteza roke po zlatem jabolku zadovoljnosti, a čim bližje mu prihaja in čimbolj se lovi z rokami za njim ter ga hoče utrgati, tem huje zapiha veter ter mu odtegne veje prav izpred oči.

Divji tek se ponovi: Človeku se že spenjajo prsi visoko, pohaja mu sapa; noge ima že vse odrgnjene in telo mu omaguje zaradi silne utrujenosti.

„Ni še dovolj, potrudi se, zaženi se bolj! Glej, tvoj ideal je tako blizu, samo še nekaj korakov in dosežeš ga ter boš srečen, zadovoljen“, mu veli hrepenelče srce. In te besede mu zvone po ušesih kakor čarobno zvonjenje, ki prihaja od nekod tam daleč, daleč za gozdom. In tako prijetne, tako mamljive so te besede.

III.

Vsa stavba je v zemlji in zaraditega vlažna, da po sobah vse seguje, osobito učiteljem vse, kar hranijo v nji.

IV.

Učitelj in njegova rodovina iztakneta v teh čumnatah neozdravljive bolezni, največ smrtonosno škrofulozo in jetiko.

V.

Ventilacije ni nobene.

VI.

Vrta ni, vodnjaka ne; pa je vsako pomlad in jesen povodenj.

VII.

Stranišča so uravnana za razširjanje epidemije.

VIII.

Drvarnice so pod streho za vsa drva. Kaj pripravno za požar!

IX.

Strehe puščajo vlago, da se učitelj lahko knajpa v sobi!

X.

Golazni dosti! To so palače! In to je vse za XX. vek. Mon Dieu!

Potreba novih šol!

Kje ni šole treba razširiti in nove zidati? Enorazredne šole ni treba tam razširiti, kjer

1. je v šoli premalo prostora za 140 vsakdanjih učencev, in kjer je v ponavljalni šoli nad 40 učencev;

2. kjer je šolska soba pretesna, da bi se še kaj klopi dodalo;

3. kjer se tlači učencev po pet v eno klop, pa je prostora le za 3—4;

4. kjer učenci v sobi zaradi pomanjkanja prostora v klopih stoje ob zidu v špalirju;

5. kjer je še stara šola zatohla in vlažna in kjer ni shrambe za učila;

6. kjer ima učitelj v stari šoli 2 sobici, vlažni in temni ter brez drvarnice in brez kleti;

7. kjer šola nima ne vodnjaka in ne vrta ter ne igrališča za učence;

8. kjer ni oken pod streho ne ventilacij za zračenje in kjer se hudi duhovi širijo po veži od tistih kabinetov, ki jim pravi Hrvat „zahod.“

V takih nabasanih šolah bodi učitelj čarovnik, ki naj uči po 99 formalnih stopnjah!

Kako se varujemo tuberkuloze?

Neko društvo proti tuberkulozi razpošilja sledeči letak:

Jetike ali tuberkuloze se je mogoče obvarovati; ona je tudi ozdravljiva, in to temprej, čimprej smo jo spoznali in se izročili zdravniškovi oskrbi.

Nezdrava in nevarna so: 1. Temna in vlažna stanovanja. Dokler je uboštvo navezano na nezdrava stanovanja, dotlej je dobro zračenje bolniške sobe (spalnice) neobhodno potrebno.

2. Tesna oblačila. Pri dekletih modrci, pri fantih pasovi (jeremeni).

3. Alkoholične pijače, posebno žganje, rum, konjak, likerji in težka, takozvana „okrepčujoča“ vina. Za otroke ni nikdar nobena alkoholična pijača koristna — tudi pivo ne — in je tudi v majhnih množinah le škodljiva.

4. Poljubovanje zlasti otrok na usta.

5. Igranje otrok z nečistim peskom in na nečistih tleh. Lahko nalezijo bolezen.

Priporočati je urejeno življenje, nadalje snagov v hiši, v obleki in na telesu, pametno utrjevanje telesa, gibanje na prostem in tolovadbo.

Vse to je predpogoj telesnemu zdravju za vsakogar in prav posebno za slabotne in za ljudi, ki se jih hoče lotiti jetika.

Razen tega je treba paziti:

1. Pri stanovanju: da bo zjutraj, ko vstanemo in zvečer, preden gremo spat, okno vsaj pol ure odprto. (Tudi pozimi!) Ne bojmo se, da se zaradi tega prehladimo. Sveži zrak nikomur ne škoduje! Stanovanje treba držati snažno. Pod je treba slehrni dan z mokro cunjjo obrisati, ne suhega pometati; vsaj enkrat na teden ga je treba s peskom in milom poribati. Bolne osebe naj same spe v postelji, zlasti se ne sme pustiti spati pri njih otrok. Postelja bolnika naj stoji na samem!

2. Pri obleki: Čistost zgornje obleke, zlasti pa perila. Splošno se ne oblačite pregorko — nobenih volnenih ovratnic! — in ravnaite se po zunanji temperaturi; pri gorkem vremenu seveda lahko, pri mrzlem vremenu toplejšo obleko.

3. Pri hrani: Zmernost v jedi in red pri obedah! Uživate mešano hrano: meso (a ne preveč in ne prečesto!) ali mast, slanino, maslo, sir, prekuhan mleko, jajca, sladkor, fižol, grah, lečo, sočivja (zelenjave). Uživanje sirovega mleka vam lahko nakoplje vsakovrstnih bolezni, zatorej ga ne uživajte.

4. Zadoštno spanje! Otroci morajo spati 8 do 9 ur, odrasli 7 do 8 ur.

5. Telovadba: Igre na prostem, športi, poleti plavanje, pozimi drsanje.

6. Negovanje telesa: Pridno se kopati, zjutraj in zvečer izpirati usta s čisto pitno vodo, grgrati in zobe čistiti. Nohte snažiti in jih imeti vedno obstrižene; za dolgi nohti se nabira nesnaga: vsaka nesnaga je nezdrava! Snaga je zdravje!

Znamenja začenjajoče se bolezni so čisto neznatna. Pri vsakem obolenju, ki traja po več dni, treba vprašati zdravnika posebno pri dalje trajajočem kašlju, hudo bledem izgledanju, potenju ponoči, hujšanju, mrzlici in vročini (posebno ob večernih urah). Otekanje bezgavk ni nikoli brez pomena, ampak zahteva nujno, da se vpraša zdravnika! Ono ne prihaja od tega, ker otrok raste, kakor narod navadno misli.

Da človek jetike ne nalez in da se je obvaruje, mora paziti na pljunke. Od pljunkov lahko hitro dobimo jetiko. Vsako pljuvanje na tla, tudi ako ni pljuval jetičen človek, je zdravju škodljivo: zato ne sme nihče v zaprtih prostorih pljuvati na tla ali ob stene; to ni samo nezdravo, temveč tudi gnusno. Kjer je kak pljuvalnik, ki ga je napolnjevati z vodo, mokrim žaganjem ali peskom, pljuvajte vanj.

Dalje v prilogi.

Glas vpijočega v puščavi.

Iz Sežanščine.

Oprostite, g. urednik, moji drznosti, da dajem tak čuden naslov svojemu dopisu. Nikar se ne preplašite, češ, to bo jerimijada. Le potolažite se!

Kar tako v pristno črnilo pomočim zarjavelo pero ter načekam nekaj vrstic kot kronist, seveda ne Herodot ali Nestor. Tako visoko ne letam jaz. Vendar rabim to besedo prvič, ker je kratka, le dvozložna, drugič me pa spominja na Kronosa, Zeusovega očeta, ki se mi je jako smilil.

Saj je bil to pravi protitip nekakega vzor-birokrata naše vsekakor jako moderne Avstrije. Evo vam dovoljnega vzroka, da mi je jako drag spomin na tega čudnega boga. Glede modernosti naše države se ne maram pričakati. To trde sv. Birokracij et. Comp. in tedaj pika. Kmalu bi pa pozabil povedati, v čem je božanski Kronos podoben birokratom. On je požrl svoje otroke, razen Zeusa, a namesto tega debel kamen in vendar je bil zdrav kot riba. Prav nič mu ni težila ta čudna pojedina želodca. Birokrati delajo ravno tako

Merljak.